

Бабюк Т. Й.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Магас О. В.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто актуальну проблему екологічного виховання дітей дошкільного віку і значення природи у формуванні їхньої особистості. Проаналізовано наукову літературу, визначено місце і роль природи в екологічному вихованні дітей, висвітлено сутність та зміст педагогічної роботи з формування екологічної культури дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти шляхом використання сучасних технологій формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Ключові слова: педагогічна технологія, екологічна культура, екологічне виховання, заклад дошкільної освіти.

The article considers the topical problem of ecological education of preschool children and the importance of nature in the formation of their personality. The scientific literature is analyzed, the place and role of nature in ecological education of children is determined, the essence and content of pedagogical work on formation of ecological culture of preschool children in the conditions of preschool education institution by means of modern technologies of formation of ecological culture of preschool children.

Key words: pedagogical technology, ecological culture, ecological education, preschool institution.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань сучасного закладу дошкільної освіти є підвищення екологічної культури дошкільників, озброєння їх навичками економного, дбайливого використання природних ресурсів, формування активної гуманної позиції у ставленні до природи, тобто формування екологічної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. Незаперечним є той факт, що дошкільний вік – найважливіший етап інтенсивного накопичення знань про навколишній світ, розвитку багатогранної взаємодії дошкільника з природним й соціальним оточенням. У зв'язку з цим, передбачається формування й розвиток екологічного мислення особистості, вміння застосовувати його в пізнавальній, комунікативній, соціальній практиці; формування екологічної компетентності, розвиток досвіду екологічно орієнтованої рефлексивнооцінної та практичної діяльності в життєвих ситуаціях. Дошкільний вік є початковим періодом для формування й розвитку екологічної компетентності.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Психолого-педагогічними засадами формування початкових екологічних уявлень дітей дошкільного віку є ідеї провідних учених Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця, Я. Коменського, Д. Локка, С. Ніколаєвої, Й. Песталоцці, З. Плохій, М. Поддякова, Н. Рижової, С. Рубінштейна, Ж. Руссо, С. Русової, та ін. Більшість учених, що досліджують особливості розвитку та діяльності дітей дошкільного віку, стверджують, що діти дошкільного віку вже здатні зрозуміти та зацікавлені розв'язувати екологічні проблеми сучасності. Як зазначають Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та ін. Початок становлення екологічного світогляду припадає на період дошкільного дитинства, коли у процесі освітньо-виховної діяльності закладаються основи світорозуміння, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [1].

Результатом екологічного виховання є формування екологічної культури особистості дитини старшого дошкільного віку. Зазначеному сприяє значимість у житті дошкільників пізнавально-ігрової діяльності, оскільки їм цікаво знати взагалі щось нове. Окрім того, зазначимо, що в підготовці майбутніх поколінь до раціонального й відповідального користування природними ресурсами, дбайливого ставлення до природи особливе місце займають заклади дошкільної освіти, які розглядаються та сприймаються як початковий щабель збагачення дітей знаннями про природне й соціальне оточення, знайомство їх з цілісною картиною світу й формування науково-обґрунтованого, моральноестетичного ставлення до світу. Таким чином, актуальні тенденції екологічного виховання, які спостерігаються в процесі здійснення на практиці екологічного виховання свідчать, що ефективні можливості для формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку має змішана освітня модель, де застосовується принцип інтеграції виховних напрямів і особистісно-орієнтований похід.

Особливість екологічного виховання дошкільників полягає не лише в отриманні різноманітних фактів і вивченні певних правил поведінки в природі, це взаємозалежний, послідовний ланцюжок уявлень, який розкриває найбільш важливі зв'язки та закономірності світу природи, саме тому доцільно впроваджувати сучасні педагогічні технології для екологічного виховання дошкільників. Н. Кот наголошує на важливості розвивального екологічного середовища і розширює дефініційне поле сфери екологічного виховання використовуючи поняття «екологічна технологія» – «це система екологічного виховання, яка містить в собі ряд взаємопов'язаних і

детально описаних заходів, спланованих на весь навчальний рік». На її думку, «в результаті використання технологій підвищується рівень екологічної вихованості дітей» [2, с. 96]. Узагальнюючи наукові підходи до тлумачення поняття «педагогічна технологія», можемо сформулювати його як створення оптимально організованого освітнього процесу, розробленого на основі системного підходу та спрямованого на запланований результат.

Мета статті: проаналізувати та науково обґрунтувати проблему використання сучасних технологій формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Застосування інноваційних педагогічних технологій спрямованих на реалізацію державних програм та стандартів дошкільної освіти виступає головним завданням дошкільного виховання на сучасному етапі розвитку суспільства. У полі зору сучасних дослідників (Г. Беленька, Т. Науменко, О. Половіна) перебувають умови формування природничо-екологічної компетентності із застосуванням педагогічних технологій, а саме:

- докладний опис технології, що включає опис усіх заходів, визначення освітньо-виховних цілей та завдань, способи організації і проведення заходів;
- чітке місячно-тижневе планування та поетапна реалізація заходів.

Для формування в дошкільників основ природничо-екологічної компетентності використовують традиційні та нетрадиційні педагогічні технології.

Традиційні технології спрямовані на способи реалізації змісту екологічного виховання, що ґрунтуються на використанні класичних форм роботи, методів та прийомів, та сприяють формуванню усвідомлено-відповідального ставлення до природи.

Новітні технології екологічного виховання ґрунтуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких:

- метод формування мислеобразів;
- метод екологічної лабіалізації;
- метод екологічних асоціацій;
- метод художньої репрезентації природних об'єктів;
- метод екологічної емпатії;
- метод екологічної рефлексії;
- ігровий метод [1].

Сформованість природничо-екологічної компетентності дошкільників залежить від створення і правильного використання розвивального екологічного середовища в закладах дошкільної освіти,

організації дитячої діяльності в природі, а також від систематичної роботи з дітьми. Важливою формою екологічної освіти та створення еколого-розвивального середовища в ЗДО є екологічні стежини, що посідають чільне місце у формуванні природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку.

Серед українських науковців, актуальним є визначення поняття «екологічна стежина», запропоноване С. Павлюк, Л. Русан та Г. Колосінською – «це завчасно визначений маршрут по певній місцевості, на якому розташовані унікальні та типові для даної, місцевості об'єкти: різні групи рослинності, водойми, пам'ятки природи, характерні форми рельєфу тощо» [3, с. 6]. Надалі автори акцентують увагу на тому, що «екологічна стежина забезпечує можливість ознайомлення дітей із довкіллям на основі безпосереднього контакту, залучення їх до особливих видів практичної діяльності. Відчуваючи аромат трав, прохолоду води і сухість піску, прислухатися до співу птахів і шарудіння тварин, вчить ліпше пізнавати себе та бути відповідальними за власні вчинки» [3, с. 15].

Важливу, пізнавальну та оздоровчу роль в освітньому процесі ЗДО відіграє технологія краєзнавчо-туристичної діяльності.

Г. Беленька та ін. відносять до локальних педагогічних технологій дошкільної освіти експериментально-дослідницьку діяльність дошкільників у природі, «що є основою емпіричного пізнання довкілля, джерелом знань та розвитку пізнавальних інтересів». На думку авторів, перший потяг до експериментально-дослідницької діяльності виникає у людини в період раннього дитинства і триває протягом усього життя [1, с. 15].

У дошкільній освіті проектна технологія набуває широкого поширення та відноситься до гуманістичного підходу в психології та педагогіці. Головною рисою гуманістичного підходу є особлива увага до індивідуальності людини та її особистості. Саме цим гуманістичний підхід відрізняється від традиційного підходу, що полягає у засвоєнні готових знань і їх відтворенні.

Аналізуючи науково-методичні праці провідних учених минулого та враховуючи законодавчу базу сучасної освіти, спираючись на сучасний погляд відомих педагогів-практиків (Г. Морочко, З. Плохій та ін.), а також ураховуючи вікові особливості дітей і власний досвід роботи вдошкільному закладі, Т. Певіцина зазначала, що основними завданнями у формуванні екологічної культури дошкільника є такі: формування системи наукових знань про основні екологічні фактори в розвитку живої природи (світло, температура, волога), поживність ґрунту (харчування); формування системи ціннісних орієнтацій

(взаємозв'язки й взаємозалежності людини і природи); спостереження за природними об'єктами та явищами; підвищення пізнавального інтересу дитини до природи описами об'єктів та явищ (за допомогою авторських творів, народних прислів'їв, прикмет, віршів, пісень); формування умінь і навичок екологічної грамотності особистості шляхом активізації знань і практичного досвіду дітей у різних видах діяльності (гра, праця, дослідницька діяльність, навчання); виховання бережливого ставлення до природи, уміння бачити її красу; знайомство з природою рідного краю [4]. У процесі експериментальної роботи Т. Певіцина визначила, що для вирішення поставлених завдань важливим є створення розвивального природного середовища для самостійної та спільної з дорослими діяльності дітей дошкільного віку.

Висновки. Отже, екологічне виховання дошкільників під час спілкування з природою займає провідне місце в системі виховання молодого покоління. Окрім того, ціннісне ставлення дошкільників до природи є найважливішим елементом формування їхньої екологічної культури. У дитини формується свідоме сприйняття суспільного докільля, почуття відповідальності за свою діяльність у природі, розумне використання її багатств. Поєднання у різних варіантах елементів апробованих педагогічних технологій та їх впровадження у педагогічний процес ЗДО дозволяє підвищити рівень екологічної вихованості дошкільників та сформувати природничо-екологічну компетентність дитини дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи : метод. посіб. для вихователів дітей дошкільного віку. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115с.
2. Кот Н. До питання про технології екологічного виховання дошкільників : загальний підхід. *Вісник Інституту розвитку дитини. Серія : Філософія. Педагогіка. Психологія.* Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. Вип. 23. С. 96–100.
3. Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандремо екологічною стежиною : дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 168 с.
4. Певіцина Т. О. Діяльність дошкільного навчального закладу та сім'ї з екологічного виховання дітей. *Таврійський вісник освіти.* 2013. №2 (42). С. 87-94.
5. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників : метод. посіб. Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. 173 с.